БЕЛЕЖКИ КЪМ "ЕЗИКОВ ЗНАК, ЗНАЧЕНИЕ И НЕЩО" НА ПРОФ. БОГДАН БОГДАНОВ*

Проф. Богданов ни предлага едно схващане, едновременно критично и допълващо съвременните прагматични теории на значението. Той приема общата прагматистка теза, че значението не съществува само по себе си, откъснато от езиковата употреба. Значението трябва да бъде търсено и анализирано в речта.

Изходна точка, която впрочем е и точка на оттласкване, е инференциалистката теория на автори като Уилфрид Селърс и Роберт Брандом. Според Брандом езиковата практика е регулирана от имплицитни практически норми, които играят ролята на правила на инфериране на значенията в комуникацията. Инферентност ще рече, че практическите норми създават локални логики на възпроизводство и вариране на значенията в комуникацията, така че всеки следващ израз се явява едновременно "извод" от предишни изрази и "основание" за по-нататъшни изрази, кохерентни в значенията помежду си. Именно благодарение на тази практическа инферентност на значенията според Брандом е възможно разбирателството помежду ни, т.е. възможна е комуникацията. Казано с думи от късния Витгенщайн, езиковата игра е възможна ако и само ако следваме нейните правила (схванати не безусловно, а откъм обстоятелства), защото без правила е невъзможна кохерентност на ходовете в играта.

Проф. Богданов обаче изглежда не е напълно удовлетворен от едноизмерността на подобна теза. Защото тя обяснява само "логичните" ефекти в езиковата ни практика. С подобна теория, фокусирана върху инферентността в логически смисъл, не могат да се обяснят нито ефектите на нелогично приплъзване на значението в речта ни (ефекти, особено видими във всекидневния ни език и, да речем, в поезията), нито пък могат да се обяснят резките скокове в значението, характерни за ситуации на иновация, при които внезапно се появява ново/друго значение, а оттам се появяват и нови/други неща в света.

За да осветли неедноизмерността и динамиката на знаците в речта (но също и на значенията и дори на нещата), Богданов прибягва до трикомпонентния модел на семиозиса при Пърс. Само че и този модел тук е допълнително динамизиран. Според проф. Богданов знакът (но също така и значението, а дори и нещото) имат винаги двойна интенция – знакът едновременно означава и обозначава, инферира към значение и реферира към нещо. Нещо повече, тъй като знак, значение и нещо са схванати интерактивно, то всеки от компонентите на триадата препраща в две посоки едновременно. И нещото, и значението също са знаци в някакъв смисъл, доколкото инферират към значение и реферират към нещо, означават и обозначават едновременно. Тъй като тези означавания и обозначавания перманентно се наслагват едно върху друго, то и няма "окончателни значения" – семиозисът не може да бъде спрян веднъж и завинаги. Подобно схващане изтъква на преден план принципната нестабилност на знаковата дейност, като при това тягата към втвърдяване на значението (към еднозначност) и тягата към разбягване на значенията (към многозначност) остават само практически тенденции, сили в дискурса, които са непредвидими веднъж и завинаги, дори и според някакво локално правило или норма на играта.

Аз възприемам теоретичната скица на проф. Богданов на знака, значението и нещото в режим на употреба като корекция на някои тенденции в съвременната философия на езика. Целта е да се избегнат догматичните втвърдявания при анализа на

---

* Дискусия от семинара "Науката – разбирана и правена", НБУ

езиковите практики. Под догматизъм тук може да се разбира също и иначе прагматисткия и антропологичен по характер подход, при който всички ефекти на езиковата игра се обясняват като пряка зависимост от правилата на играта. Богдан Богданов ни предлага позиция, която отчита актуалните илокутивни сили (на означаване и обозначаване), които не просто следват, но могат актуално и да променят практическите правила и норми на езиковата игра.

Димитър Вацов